

УДК 026:63]ННСГБ:021](477)(045)
DOI: 10.36273/2076-9555.2020.3(284).21-25

Оксана Капралюк,
кандидат сільськогосподарських наук,
завідувач відділу науково-методичної
роботи та наукового реферування ННСГБ НААН,
e-mail: Oksanulichka@bigmir.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2034-8958>

Організація науково-методичної діяльності Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки

У статті подано огляд напрямів науково-методичної діяльності Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки (ННСГБ) НААН як науково-методичного та координаційного центру мережі аграрних книгозбірень. Зазначено, що фахівці відділу науково-методичної роботи та реферування ННСГБ НААН беруть участь у виконанні фундаментального дослідження, пов'язаного з інформаційним забезпеченням агропромислового комплексу в умовах євроінтеграційних процесів, результати яких відображено у статтях, стандартах і методичних рекомендаціях, розрахованих на керівників установ, науковців та фахівців міністерств і відомств України, причетних до створення й поширення сільськогосподарської науково-технічної інформації (НТІ). Зауважено, що ННСГБ НААН бере участь у підвищенні фахової компетенції бібліотечних працівників через проведення щорічних курсів, котрі від 2002 р. організовує разом з Інститутом післядипломної освіти Національного університету біоресурсів і природокористування України. За час їх функціонування лекції прослухали понад 700 осіб. Наголошено, що питання розвитку корпоративної взаємодії бібліотек та їх інтеграції в єдину систему набувають пріоритетності. Основна мета корпоративної співпраці — об'єднання інформаційного потенціалу кожного регіону України для посилення інформаційного супроводу аграрної науки, освіти, виробництва, підвищення ролі сільськогосподарських бібліотек у розбудові держави й формуванні громадянського суспільства, ефективнішому використанні світового інформаційного потенціалу. Територіальні об'єднання очолюють головні бібліотеки, котрих нині налічується 22. Зосереджено увагу на науково-аналітичній діяльності ННСГБ НААН як методичного центру, що від 2001 р. започаткував видання "Бюлетеня ННСГБ НААН", в якому щороку публікують огляд звітів діяльності бібліотек мережі за основними напрямками їхньої роботи, науково-методичні матеріали та офіційні документи, а також статті, присвячені ювілярам і вишнунню пам'яті колег.

Ключові слова: Національна наукова сільськогосподарська бібліотека; науково-методична діяльність; мережа аграрних бібліотек; Бюлетень; науково-аналітична діяльність; курси підвищення кваліфікації; корпоративна взаємодія; територіальні об'єднання

Постановка проблеми. Серед широкого кола питань ефективного функціонування книгозбірень важливе місце посідає науково-методична робота. Це поняття (термін) "Бібліотечна енциклопедія" трактує як вид бібліотечної діяльності, спрямованої на підвищення ефективності роботи книгозбірень, виявлення та впровадження найкращого досвіду, інновацій, використання результатів наукових досліджень, а головне її завдання полягає у формуванні оптимальних способів (методів) досягнень загальних та окремих цілей бібліотечної діяльності, подоланні стереотипів мислення, модернізації форм обслуговування тощо [1].

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Перспективи та зміст науково-методичної роботи бібліотек розглядають вітчизняні дослідники М. Галушка, Г. Єрофеева, В. Животовська, Т. Кулаковська, О. Самсонова, Г. Ковальчук та інші. Зокрема, остання звертає увагу на її основні форми та методи: 1) аналіз діяльності та прогнозування розвитку бібліотеки; 2) кумуляція та ретрансляція провідного досвіду; 3) розроблення та впровадження інноваційних процесів і технологій; 4) організація безперервного навчання бібліотечних кадрів [2; 3]. Проте у зазначених працях окреслену проблематику розкрито переважно щодо публічних бібліотек, а діяльність спеціальних книгозбірень, зокрема сільськогосподарських, залишається осторонь, тоді як частка аграрного сектору країни у валовій доданій вартості країни становить 13%. Галузь є одною з основних бюджетоутворювальних сфер

економіки та посідає друге місце в товарній структурі експорту (майже 40%). Отже, питання науково-методичного забезпечення мережі сільськогосподарських бібліотек, що здійснюють інформаційне забезпечення аграрної освіти, науки й виробництва, є надзвичайно важливим і актуальним.

Мета статті — висвітлення науково-методичної діяльності Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки в системі аграрних книгозбірень.

Виклад основного матеріалу дослідження. ННСГБ НААН як координаційний і методичний центр, відповідно до спільного наказу Мінагрополітики України та Української академії аграрних наук "Про Центральну наукову сільськогосподарську бібліотеку УААН" № 178/45 від 01.07.2002 та Постанови Кабінету Міністрів України "Про створення Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки Української академії аграрних наук" № 1697 від 29.10.2003, надає науково-методичну допомогу сільськогосподарським бібліотекам закладів вищої освіти (ЗВО) I—IV р. а. Міністерства освіти і науки України (МОН) та науково-дослідним установам (НДУ) НААН.

Варто зауважити, що нині значно зросли вимоги до методичної діяльності книгозбірень загалом та аграрних зокрема. Її ефективність здебільшого визначається тим, наскільки методичні центри спираються на результати наукових досліджень, використовують їх в розробленні методичних рекомендацій, упроваджують у бібліотечну практику, що, зі свого боку,

сприяє підвищенню наукового рівня її вивчення й поширення. Здобуття у грудні 2012 р. ННСГБ НААН статусу національної (Указ Президента України № 700/2012) сприяло активізації науково-дослідної діяльності та дедалі ширшому залученню до неї співробітників, оскільки рівень порад і рекомендацій багато в чому визначають ґрунтовні дослідження наявної бібліотечної практики та перспектив її розвитку. Фахівці відділу науково-методичної роботи та реферування ННСГБ НААН беруть участь у виконанні фундаментального дослідження *"Концептуальні та методологічні основи науково-інформаційного забезпечення інноваційного розвитку аграрної науки в умовах євроінтеграційних процесів"*, розрахованого на п'ять років (2016—2020). Дослідження здійснюється в межах основного робочого часу та є невіддільною складовою частиною науково-дослідної роботи (НДР) ННСГБ НААН. За його результатами кожного року публікуються статті в галузевих виданнях, розробляються методичні рекомендації, розраховані на керівників установ, науковців та фахівців міністерств і відомств України, причетних до створення й поширення сільськогосподарської науково-технічної інформації. Зокрема, 2017 р. було підготовлено й видано методичні рекомендації *"Інформаційне забезпечення розвитку агропромислового комплексу України"*, обсягом 77 с., а 2018 р. — *"Інформаційно-ресурсне забезпечення аграрної науки, освіти і виробництва в Україні за умов євроінтеграції"*, обсягом 142 с. До наукової діяльності також належить розроблення стандартів: 2011 р. розроблено та затверджено *"Одномовний сільськогосподарський тезаурус. Створення та використання"*, а 2013 р. — СОУ 72.2-37-934:2013 *"Основні вимоги до функціонування бібліотек"*. Отже, відбувається зближення науково-дослідної та методичної діяльності, що тісно пов'язані.

Підвищення кваліфікації працівників — одне зі стратегічних завдань аграрних бібліотек, запорука їх життєздатності й один із найважливіших напрямів роботи ННСГБ НААН. Кількість співробітників мережі аграрних книгозбірень становить майже 652 співробітники, які обслуговують понад 500 тис. користувачів. Проте бібліотечну повну вищу освіту мають лише 14% працівників, а середню-спеціальну — 20%, тож вкрай важливою є робота з підвищення їхньої кваліфікації. Фахівці відділу 2017 р. розробили Положення *"Про порядок проведення курсів з підвищення кваліфікації працівників мережі наукових сільськогосподарських бібліотек"*, що регламентує сукупність організаційних заходів, спрямованих на реалізацію змісту підвищення кваліфікації бібліотечних працівників ЗВО I—IV р. а. МОН України та НДУ НААН. З цією метою ННСГБ НААН разом з Інститутом післядипломної освіти Національного університету біоресурсів і природокористування України (НУБіПУ) від 2002 р. організовує щорічні курси, котрі закінчують десятки бібліотекарів із книгозбірень ЗВО I—IV р. а. МОН України та НДУ НААН. Щороку розробляються плани та тематика занять із підвищення кваліфікації

бібліотекарів мережі, а фахівці ННСГБ НААН намагаються забезпечити потреби всіх ланок персоналу. Значна кількість годин відводиться на виїзні заняття до книгозбірень інших систем і відомств, під час яких бібліотечні фахівці не лише вивчають діяльність споріднених структурних підрозділів, а й мають можливість налагодити тісніші контакти з колегами, ознайомитися з корисним досвідом роботи. Підвищення кваліфікації працівників мережі здійснюють усі підрозділи ННСГБ НААН з урахуванням специфіки їх діяльності, а також із залученням учених та висококваліфікованих провідних спеціалістів із книгозбірень інших систем і відомств. Упродовж періоду функціонування курсів понад 700 осіб прослухали лекції та отримали свідоцтва встановленого зразка.

За сучасних умов, для забезпечення повноти фондів, аграрні бібліотеки спрямовують діяльність на об'єднання зусиль з книгозбірнями мережі, кооперацію ресурсів і надання взаємного доступу до них. Ефективним для розв'язання завдань, що постали в цьому контексті перед бібліотечними установами, є розвиток діяльності в корпоративних проєктах, що дають змогу підняти на новий рівень обслуговування користувачів в єдиному електронному просторі. Сьогодні координація й кооперація — важлива умова ефективного функціонування аграрних бібліотек. Виходячи з цього, головною метою їх діяльності є консолідовані дії з формування єдиного інформаційного середовища на основі об'єднання й використання електронних ресурсів та інтеграції в регіональний, національний, європейський і світовий інфопростір. Відповідно до цих завдань ще 2002 р. було розроблено *"Положення про об'єднання сільськогосподарських бібліотек Автономної Республіки Крим та областей України"* й розпочато діяльність територіальних об'єднань (ТО) сільськогосподарських бібліотек для ефективного використання інформаційного потенціалу. Зазначимо, що ТО очолюють головні бібліотеки (ГБ), котрих сьогодні налічується 22: 11 — НДУ НААН та 11 — ЗВО III—IV р. а. МОН України. У цьому напрямі слід зосередити увагу на діяльності наукової бібліотеки Сумського НАУ, котра, аби частково розв'язати проблему книгозабезпечення, вже кілька років поспіль надає можливість книгозбірням коледжів Сумського територіального об'єднання сільськогосподарських бібліотек користуватись у віддаленому режимі її повнотекстовими базами даних (електронна бібліотека та фонд електронних документів), що налічують понад 155 тис. повних текстів. Суттєву допомогу в обслуговуванні користувачів надає організація доступу до повних текстів електронного репозитарію, наповнення якого є одним із напрямів роботи головної бібліотеки об'єднання. Сьогодні ресурс містить 6035 документів та доступний у будь-який час.

ННСГБ НААН через ГБ ТО сільськогосподарських бібліотек організовує та спрямовує діяльність книгозбірень мережі на виконання спільно ухвалених рішень, зокрема щодо формування зведеного електронного каталогу. З цією метою установа у співпраці з бібліотеками Сумського НАУ, Житомирського НАЕУ,

Вінницького НАУ, Херсонського ДАУ, Немішаєвського агротехнічного коледжу НУБіП та Інституту картоплярства НААН створює корпоративний каталог з аналітичного розпису статей "АгроКарс". Звіти про діяльність ГБ ТО щороку заслуховують на засіданні вченої ради ННСГБ НААН, яка вносить критичні пропозиції та зауваження щодо вдосконалення діяльності установ.

Важливою формою методичної допомоги є методичні інструктажі (консультації, виклики працівників до ННСГБ НААН тощо). Останнім часом спостерігаємо розширення тематичного спектра запитів. Фахівці отримують консультації щодо правових питань, організації фондів, курсів підвищення кваліфікації, звітності тощо.

Серед засобів удосконалення стану бібліотечної справи, змісту, характеру та якості роботи мережі аграрних книгозбірень особливе місце посідає науково-аналітична діяльність Національної сільськогосподарської бібліотеки як методичного центру. У 2001 р. установа започаткувала видання "Бюлетеня ННСГБ НААН" (далі — Бюлетень) для віддзеркалення в ньому зазначеного напрямку діяльності.

Організація випуску видання передбачає наявність структурних підрозділів і посадових осіб, відповідальних за підготовку, подання й зміст інформації за кожним тематичним напрямом. У першому, найбільшому за обсягом, розділі *"Науково-аналітичний огляд звітів про роботу бібліотек МОН України та НААН, методично підпорядкованих ННСГБ НААН"* подано всебічний аналіз бібліотечної планово-звітної документації за результатами опрацювання надісланих аграрними книгозбірнями уніфікованих статформ і річних текстових звітів, на основі яких формують чотири розгорнуті науково-аналітичні огляди звітів про роботу мережі сільськогосподарських бібліотек, наведених у зазначеному розділі. Аналіз статистичних даних висвітлює динаміку роботи книгозбірень і досягнення за звітний період, виявляє нагальні проблеми. Для ефективнішого сприйняття й розуміння особливостей діяльності книгозбірні широко застосовують графічні засоби відображення інформації, за допомогою яких легко унаочнити тенденції, подані у складних статистичних таблицях [4; 5].

За час виходу Бюлетеня підготовлено 18 науково-аналітичних оглядів. Першочергову увагу зосереджено на аналітичному висвітленні діяльності бібліотек за основними напрямками, а саме: кадровий склад, інформаційно-бібліотечне обслуговування, культурно-просвітницька, інформаційно-бібліографічна, методична, науково-дослідна та видавнича діяльність, а також формування фонду й матеріально-технічної бази, що дає змогу проаналізувати роботу кожної з установ, зробити висновки та надати рекомендації. Зауважимо, що за даними звітів аграрних бібліотек 2018 р., загальний документний фонд мережі становив майже 16 млн пр. Співробітники книгозбірень продовжили роботу з наповнення електронного каталогу, обсяг якого на початок позаминулого року становив 3 237 098 записів, та формування повнотекстових баз

даних, кількість яких дорівнювала 101 од., що більше, порівняно з 2017 р., відповідно на 8 і 7%. Як свідчить аналіз звітів, виразна тенденція до зменшення наповнення фондів новими надходженнями та кількості обслужених користувачів. Зокрема, за звітний період до бібліотек мережі надійшло 89 523 тис. пр. документів та обслужено 513 037 користувачів, що менше, порівняно з 2017 р., відповідно на 20 і 2%. З метою подальшого формування електронних колекцій співробітники мережі оцифрували 1783 документи. Впродовж року підготовлено 297 бібліографічних покажчиків, що на 26% менше порівняно з 2017 р. Слід зазначити, що 2018 р. поліпшилося технічне забезпечення книгозбірень ЗВО I—IV р. а. комп'ютерною технікою. За даними надісланих звітів, загальна кількість комп'ютерів становила 954 одиниць, що на 12% більше, порівняно з 2017 р. Водночас технічне забезпечення бібліотек НДУ НААН залишається на низькому рівні.

До другого розділу *"Організація роботи наукових сільськогосподарських бібліотек"* входить майже 50 матеріалів із важливих та актуальних питань діяльності структурних підрозділів ННСГБ НААН, мережі аграрних бібліотек, розглянутих на засіданнях вченої ради установи.

У розділі *"Науково-методичні матеріали"* вміщено методичні розробки та рекомендації щодо різноманітних аспектів діяльності галузевих бібліотек, що є важливим та актуальним інструментарієм практичної діяльності. На відміну від регламентувальних та інструктивних документів, рекомендації не є директивними та обов'язковими для всіх аграрних бібліотек мережі. Впродовж 2001—2018 рр. було підготовлено та розміщено на сторінках Бюлетеня 40 методичних рекомендацій, 21 технічну інструкцію, 18 положень і 10 правил користування.

Третій розділ *"Офіційні матеріали"* складає комплекс документів (постанови, накази, закони органів влади), покликаних зорганізувати та скерувати роботу аграрних книгозбірень. Загальна кількість офіційних документів, опублікованих у Бюлетені, становить майже 30. Одним із сегментів нормативної бази є стандарти, котрі також оприлюднюють у виданні.

Окрім того, у Бюлетені наявний розділ *"З досвіду роботи аграрних бібліотек"*, в якому друкують матеріали, надіслані чи надані фахівцями мережі аграрних книгозбірень та бібліотек інших систем і відомств для репрезентації провідного досвіду.

До видання також входять статті, *присвячені ювілярам та вшануванню пам'яті колег*. Усього у випусках розміщено 33 вітання та 6 некрологів.

Від 2009 р. Бюлетень доступний для перегляду на сайті установи ННСГБ НААН у рубриці "Видання ННСГБ НААН", а від 2017 р. — у каталозі "Украгро-тека" в базі даних "Повнотекстові періодичні видання".

До методичної роботи долучаються й інші структурні підрозділи ННСГБ НААН, виконуючи такий спектр завдань: участь у розробленні інструктивно-методичних документів, що регламентують функціонування бібліотечно-інформаційної галузі; організація

досліджень з актуальних питань бібліотечної роботи; видавнича діяльність, спрямована на впровадження в обіг результатів наукових досліджень; організація та проведення конференцій, семінарів тощо.

Зазначені напрями науково-методичної діяльності сприяють оптимізації роботи сільськогосподарських бібліотек, що виконують важливі соціальні й комунікативні функції та є одним із базових елементів аграрної та інформаційної інфраструктури нашої держави.

Висновки. Зміст науково-методичної діяльності, що сприяє підвищенню ефективності функціонування аграрних бібліотек, визначають проблеми, котрі потребують розв'язання в контексті стратегічного плану-

вання бібліотечної справи. Нині на порядку денному стоїть питання, як книгозбірням загалом та аграрним зокрема не лише вижити, а й динамічно розвиватися в умовах кризи. Науково-методична діяльність поступово змінюється відповідно до реалій сьогодення й нових тенденцій бібліотечної практики. Проте для її вдосконалення слід подолати низку проблем економічного, організаційного та методологічного характеру, як-от: слабка матеріально-технічна база, зокрема занижений рівень комп'ютерного забезпечення; дефіцит кадрів, здатних виконувати складні завдання методичної діяльності; недостатнє фінансування заходів методичного характеру (відрядження для обміну досвідом тощо) [5; 6; 7].

Список використаної літератури

1. *Библиотечная энциклопедия* / Российская государственная библиотека. — Москва : Пашков дом, 2007. — С. 697—701.
2. Ковальчук Г. Д. Бібліотечна преса як складова медіа-системи України / Г. Д. Ковальчук, М. Є. Корнієнко. — Режим доступу: <https://en.calameo.com/read/00063294515a24d6c5e1b>. — Назва з екрана. (Дата звернення 10.12.2019).
3. Мудроха В. О. Науково-методична діяльність Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника : дис. ... канд. наук із соціальних комунікацій / Мудроха Валентина Олександрівна ; Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника. — Львів, 2016. — 242 с.
4. *Методична діяльність: управління змінами в бібліотеці : метод. рекомендації* / КЗ "Обласна універсальна наукова бібліотека імені Тараса Шевченка" Черкас. обл. ради ; уклад. Н. Д. Вітавська. — Черкаси, 2016. — 15 с.
5. Боднар О. Організація науково-методичної діяльності бібліотеки ВНЗ. Інформація, комунікація, суспільство : матеріали І Міжнародної наукової конференції ІКС-2012, 25—28 квітня 2012 року, [Львів] / О. Боднар, О. Шишка; Національний університет "Львівська політехніка", Кафедра соціальних комунікацій та інформаційної діяльності, Кафедра інформаційних систем та мереж. — Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. — С. 268—269.
6. Дубас Т. Видавнича діяльність наукової бібліотеки в контексті інтенсифікації інформаційних обмінів: методичні аспекти / Т. Дубас. — Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3074:vidavnicha-diyalnist-naukovoji-biblioteki-v-konteksti-intensifikatsiji-informatsijnikh-obminiv-metodichni-aspekti&catid=81&Itemid=415). — Назва з екрана.
7. Полякова О. В. Робота бібліотек наукових установ Національної академії наук України / О. В. Полякова. — Режим доступу: <https://ube.mlu.org.ua/article>. — Назва з екрана. (Дата звернення 10.12.2019).

Oksana Kapralyuk

Organization of scientific and methodological activity of the National Scientific Agricultural Library

The article gives an overview of the directions of scientific and methodological activity of the National Scientific Agricultural Library (NSAL) of the NAAS as a scientific methodological and coordination center of the network of agricultural libraries. It is noted that the specialists of the scientific and methodological work and abstracting department of the NSAL of the NAAS take part in the basic research related to the information support of the agroindustrial complex in the conditions of eurointegration processes, and their results are reflected in the articles, standards and guidelines recommended by the heads of institutions, scientists and specialists of the ministries and departments of Ukraine involved in the creation and dissemination of agricultural scientific and technical information. It is noted that the NSAL NAAS participates in improving the professional competence of library workers through training courses, which are organized annually by the Library together with the Institute of Postgraduate Education of the National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine since 2002. Over the entire existence of the courses, more than 700 people have attended the lectures. It is emphasized that the issues of development of corporate interaction, cooperation of libraries and their integration into a single system are given priority. The main purpose of corporate interaction is to unite the information potential of each region of Ukraine to strengthen the information support of agrarian science, education, production, increase the role of agricultural libraries in the development of the state and the formation of civil society, more effective use of the world information potential. Territorial associations are headed by the main libraries, which currently number 22. The focus is on the scientific and analytical activities of the NSAL NAAS as a methodological center, which, since 2001, launched the publication of the Bulletin NAAN in order to present it in this area of activity. It annually publishes an overview of the activities of the network libraries by major areas of their work, scientific and methodological materials and official documents, as well as articles on the anniversary and the memory of colleagues.

Keywords: *National Scientific Agricultural Library; scientific and methodological activity; network of agricultural libraries; Bulletin; scientific and analytical activity; advanced training courses; corporate interaction; territorial associations*

References

1. *Bibliotchnaya entsiklopediya* (2007). Moskva: Pashkov dom.
2. Kovalchuk G. D., Kornienko M. E. (2019). *Bibliotchna presa yak skladova media-systemy Ukrainy*. Available at: <http://www.fao.org/70/1945-55/ru/> [Accessed 16.11.2019].

3. Mudrokhа V. O. (2016). Naukovo-metodychna diialnist Lvivskoi natsionalnoi naukovoї biblioteki Ukrainy im. V. Stefanyka. PhD. *Lvivska natsionalna naukova biblioteka Ukrainy imeni V. Stefanyka*. Lviv.
4. Vitavska N. D. (uklad.). (2016). *Metodychna diyalnist: upravlinnya zminami v biblioteci : metod. rekomendaciyi*. Cherkasy.
5. Bodnar O., Shyshka O. (2012). Orhanizatsiia naukovo-metodychno idiialnosti biblioteki VNZ. *Informatsiia, komunikatsiia, suspilstvo : materialy I Mizhnarodnoi naukovoї konferentsii*. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, pp. 268—269.
6. Dubas T. (2019). *Vydavnycha diialnist naukovoї biblioteki v konteksti intensyfikatsii informatsiinykh obminiv: metodychni aspekty*. Available at: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3074:vidavnycha-diyalnist-naukovoji-biblioteki-v-konteksti-intensifikatsiji-informatsijnykh-obminiv-metodychni-aspekti&catid=81&Itemid=415 [Accessed 15.11.2019].
7. Poliakova O. V. (2019). *Robota bibliotek naukovykh ustanov Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*. Available at: <https://ube.mlu.org.ua/article> [Accessed 15.11.2019].

Надійшла до редакції 23 грудня 2019 року

УДК 023.5:[005.336:004](477)(045)
DOI: 10.36273/2076-9555.2020.3(284).25-30

Оксана Матвієнко,

доктор педагогічних наук, кандидат технічних наук, професор кафедри документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності КНУКіМ,
e-mail: oxmix2017@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5772-848X>

Михайло Цивін,

кандидат технічних наук, доцент, професор кафедри архітектурного проектування Інституту дизайну, архітектури та журналістики,
e-mail: tsyvin2012@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0312-5805>

"ІТ-бібліотекарі": пошук шляхів інноваційності, трудової мобільності чи зміна ціннісних орієнтирів професії?

Статтю присвячено виявленню тенденцій зміни наукової думки щодо ролі та функцій бібліотеки у цифровому суспільстві, а також аналізу міркувань вітчизняних науковців стосовно розвитку ІТ-технологій у бібліотечній освіті.

З'ясовано погляди професійної спільноти на зміст ІТ-освіти бібліотекарів, зосереджено увагу на пропозиціях щодо їх підготовки з фокусуванням майбутньої діяльності не в бібліотеках та зауважено про можливі функції бібліотеки як "кузні кадрів" для ІТ-фірм.

Розглянуто сутність широко вживаного в закордонних публікаціях терміна "кібербібліотекарі".

Зроблено висновки, що прагнення надати майбутньому бібліотечному фахівцеві весь комплекс цифрових компетенцій у повному обсязі на практиці часто супроводжується безсистемним, формальним наповненням навчальних планів ІТ-дисциплінами без науково та методично обґрунтованого рівня й глибини їх викладання студентам гуманітарної спеціальності.

Нинішня ситуація характеризується стихійністю нововведень, що обґрунтовуються термінами "інноваційність", "мобільність фахівця на ринку праці" (поза бібліотечними закладами), тезами про "архаїчність" бібліотеки та непопулярність професії серед сучасних абітурієнтів.

Зміст ІТ-освіти бібліотекаря в сучасних умовах має бути спрямований на вільне використання сучасних технологій, уміння ставити завдання перед ІТ-фахівцями та системне формування соціально-педагогічних комунікативних компетенцій у галузі ІТ-технологій, що відповідає аксіології бібліотечної діяльності, потребам держави й особистості в подоланні цифрової нерівності.

Ключові слова: ІТ-освіта; компетенції бібліотекаря; бібліотечна освіта; імідж бібліотечної професії; цифрова нерівність

Постановка проблеми. Питання ІТ-складника у змісті бібліотечної освіти періодично актуалізується у фаховому освітньому й науковому просторі. Ця тенденція зумовлена процесами тотальної цифровізації соціуму, розвитком технологій у бібліотечній справі, а отже зростають і вимоги суспільства та професійної спільноти до знань, умінь і компетенцій майбутнього бібліотечного фахівця. Менш очевидними, однак не менш вагомими є чинники, пов'язані з питаннями престижу бібліотечної праці й проблемами інноваційності сучасної освіти. Ці умови впливають на ринок освітніх послуг і розвиток бібліотечної освіти, і як аргумент актуалізують риторику щодо мобільності майбутнього бібліотечного фахівця на ринку праці. Як наслідок — сучасна ситуація характеризується пропозиціями новітніх освітніх програм у межах "бібліо-

течно" спеціальності, що семантично орієнтують не на бібліотечну професію, а на широке застосування ІТ-технологій в інших сферах діяльності.

Зазначені чинники об'єктивно зумовлені, однак в контексті їхнього зв'язку та взаємодії постає винесене в заголовок запитання: це інновації чи зміна ціннісних орієнтирів професії? Порушена проблема спричинена суперечностями, що виникають у співіснуванні парадигм бібліотечної справи, котрі узагальнено та умовно окреслимо як *гуманітарну (гуманістичну)* й *технологічну (технократичну)*. Періодично у "боротьбі" цих парадигм постає запитання: чи змінить технократична парадигма як модель бібліотечної справи та модель фахової бібліотечної освіти, цінності, мотивацію й цілі бібліотечної діяльності, а відтак — і аксіологію бібліотечної освіти?